

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زِيَارَت در فرهنگ مردم بختیاری

دکتر عباس قنبری غدیری

کتابخانه ملی و اسنادات ایران

۱۳۹۷

سروشنامه	: قنبری عدبوی. عباس. ۱۳۴۶
عنوان و نام پدیدآور	: زیارت در فرهنگ مردم بختیاری/ عباس قنبری عدبوی.
مشخصات نشر	: شهرکرد: نهوشه. ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸ ص.: مصور: ۱۴/۲۱×۵/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰-۶۳۷۳-۵۳۰-۰۹ ربال: ۲۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: زیارت و زائران مسلمان -- ایران -- چهار محال و بختیاری
موضوع	: Muslim pilgrims and pilgrimages -- Iran -- Chaharmahal va Bakhtiari
موضوع	: فرهنگ عامه -- ایران -- چهارمحال وبختیاری
موضوع	: Folklore -- Iran -- Chaharmahal va Bakhtiari
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ق۳۴۸/ DSR۲۰۱۳
رده بندی دیویی	: ۹۴/۹۵۵
علامه کتابشنا	: ۵۰۰۰۶۸

تشیب و ات لیوئید

www.nivus.it

niyutha.publication@gmail.com

Push publication

niyasha.publication

نمایه کتاب:

۱	گفتار آغازین
۳	نشانه‌های آوانگاری (آوایی)
۵	نشانه‌های کوتاه شده (کوتاه‌نوشت) در متن
۷	گفتار نخست فلسفه زیارت
۷	زیارت چیست؟
۹	فلسفه زیارت
۲۵	گفتار دوم زیارت و عرفان ایران
۲۵	آیین‌ها و آداب زیارت
۲۷	احکام، عادت و آداب سفر زیارت
۲۹	آیین بدرقه و استقبال
۳۳	گردشگری مذهبی
۳۴	زیارت و دفاع مقدس
۳۵	فرهنگ عمومی
۳۷	ادبیات و واژه زیارت
۴۰	ضرب‌المثل‌های فارسی
۴۰	باورهای زیارت در فرهنگ مردم ایران
۴۵	گفتار سوم زیارت در فرهنگ و ادبیات شفاهی مردم بختیاری
۴۵	بختیاری و مساله زیارت
۵۳	ابزار سفر و زیارت
۵۴	سادات بختیاری
۵۵	زیارتگاه‌های بختیاری
۶۶	فولکلور بختیاری و زیارت

۶۸	نذری و زیارت
۷۱	انواع سفره‌های نذری
۷۲	سفره صدصلوات
۷۵	زیارت در بختیاری به قلم گردشگران
۷۵	عزاداری امامان (معصومان) در بختیاری
۷۷	مردم‌نوشته‌ها و زیارت
۸۰	نامه‌نویسی و انداختن در ضريح
۸۰	تعارف‌ها
۸۰	سوگو و قسم
۸۲	پیرین (پایان)
۸۲	پیامک‌ها
۸۳	اشعار و ترانه‌های عام و زیارت
۸۷	زیارت در قصه‌ها
۹۱	زیارت در متن ضرب‌المثل‌ها
۹۳	زبان‌زدها و کنایه‌ها
۹۳	هداشت و طب‌سنتی و مساله زیارت
۹۴	مراسم و آیین‌های مرتبط با زیارت
۹۷	رمضان و زیارت
۹۷	محرم و زیارت
۱۰۰	جاووشی و جاووش خوانی
۱۰۵	درختان نمادین و مقدس در فرهنگ بختیاری
۱۰۶	پاکیزگی و زیارت
۱۰۷	عروس و دامادها و مساله زیارت
۱۰۸	درویش (پیر و یا خادم)
۱۰۹	کلنگ وروردن
۱۱۰	نام‌گذاری و زیارت

۱۱۰	خواب‌گزاری (تعبیر خواب) و زیارت
۱۱۱	زیارت در باور مردم بختیاری
۱۱۵	خوردنی‌ها و زیارت
۱۱۹	کارمایه
۱۲۳	فرهنگ‌یاران بختیاری
۱۲۵	کانون انتشارات نیوشه

www.ketab.ir

گفتار آغازین:

کتاب حاضر نوشتاری پژوهشی است که به صورت تخصصی و ویژه به رویکردی آیینی، مذهبی سنت ایرانی-اسلامی زیارت، در فرهنگ مردم بختیاری پرداخته است. این کتاب نخستین بار به صورت ویژه، مساله «زیارت» و سفرهای زیارتی را در حوزه فرهنگ عامه (فولکلور) بختیاری‌ها توضیح و تبیین می‌کند. بختیاری‌ها شیعه درازدم نامی هستند و وجود مکان‌های زیارتی و مقدس در گوشه و کنار مناطق بختیاری‌نشین زاگرس (خوزستان، لرستان، مرکزی، اصفهان و چهارمحال و بختیاری)، علاوه بر پیوند عمیق ایشان با زیارت مکان‌های پاکیزه و متبرک، اهمیت فرهنگی، هنری، مذهبی و تاریخی این بناها و عناصر پیوسته را هم یادآور می‌شود. باورمندی و اعتقاد راسخ این مردم به مسایل اعتقادی و زیارتی و تجلی پُر بسامد آن در فرهنگ و ادبیات شفاهی‌شان، نگاه ده را داشت که در پژوهشی کتابخانه‌ای-میدانی به این موضوع فرهنگی-اجتماعی جایگاه آن در زندگی مردم بختیاری بپردازم.

در پژوهش‌های مردم‌شناسی و فولکلور هر عبارت و نکته‌ای «د از هزاران» سخن نیکویی است که به مدد تحقیق میدانی-کتابخانه‌ای ماندگار و همیشه می‌شود. چرا که با هجوم فناوری و همسانی در گفتار، رفتار و آیین‌های زندگی، بخش عمده‌ای از فرهنگ مادی یا معنوی اقوام، فراموش می‌شود. این توفیق بزرگی است که در حوزه «بختیاری‌شناسی» و «فرهنگ مردم ایران» کاری هر چند ناقص تهیه و تدوین شود. به یقین محققان گرامی دیگر، با عزم و اراده خویش، دلسوزانه راه درست و روشن را

خواهند پیمود و کار ناتمام پیشینیان را کامل می‌کنند. به کتابخانه به تعبیر شاعرو اندیشه‌مند یمگانی، حکیم ناصر خسرو قبادیانی، که می‌فرماید:

ولا نگشت هیچ کس و عالم نادیده مَر معلَم والا را

ضروری می‌دانم اشاره کنم که پیش از این آثاری درباره این موضوع مهم و معرفی زیارتگاه‌های مناطق بختیاری به قلم برخی از استادان و پژوهشگران ارجمند نوشته شده است. این آثار ارزنده برای دوست‌داران و محققان فرهنگ و هنر منطقه بسیار مفید و لازم است. برخی از این آثار عبارتند از:

۱- زیارتگاه‌ها، بختیاری، فربرز فروتن، با مقدمه محمدحسین پاپلی یزدی، ۱۳۸۳، انتشارات صمد اهواز.

۲- آیین‌ها، بارهای مذهبی مردم لرستان، علی‌داد برزویی، ۱۳۸۴، انتشارات افلاک خرم‌آباد.

۳- تاریخ و معماری بناهای مذهبی استان چهارمحال و بختیاری (از دوره صفویه تا قاجاریه)، علی‌لله‌گانی، ۱۳۸۵، انتشارات رزنویس شهرکرد.

۴- تشیع در بختیاری، مصطفی‌بی‌زاده گل‌سفیدی، ۱۳۸۸، انتشارات سرو چمان اصفهان.

۵- برخی زیارتگاه‌های منطقه بختیاری، موسی‌حاج‌پور، ۱۳۹۰، انتشارات معتبر اهواز.

۶- کشف الاسرار، آشنایی با سلاله پاکان، پژوهش‌های ریاضی متبرکه و امام‌زاده‌های چهارمحال و بختیاری، حیدر خسروی فارسائی، ۱۳۸۷، انتشارات آفتاب فرخشهر.

۷- دانش‌نامه قوم بختیاری، ثریا داوودی، انتشارات معتبر اهواز، ۱۳۹۳، مبحث مفصلی را به امام‌زاده‌ها و اماکن زیارتی اختصاص داده‌اند (صص ۷۵۶-۷۳۸).

۸- زشیر بنگشت تا جون آدمیزاد، عباس قنبری‌عدیوی، ۱۳۹۳، انتشارات نیوشه شهرکرد، پدیدآورنده به مباحثی درباره مذهب، جایگاه امامان و زیارتگاه‌های بختیاری پرداخته است (صص ۲۶۱-۲۵۵).

۹- دانش‌نامه اماکن مذهبی، فرهنگی و تاریخی ایران، حیدر شعاعی، ۱۳۸۹، انتشارات فهرست تهران، به معرفی آرامگاه‌های پیامبران، امامان، امام‌زادگان، عرفا، مشاهیر و مهم‌ترین معابد و اماکن تاریخی و باستانی کشور به تفکیک استان‌ها پرداخته است.

لازم می‌دانم از دوست گرامی و ارجمندم، جناب آقای دکتر محمد جعفری (قنوتی) که اثر را پس از انتشار، با دقت خواندند و با لطف خویش، نکته‌های مهمی را برای اصلاح و بهبود کار، تذکر دادند؛ تقدیر و تشکر کنم. هم‌چنین از فرهنگ‌یاران ارجمند، همکاران انتشارات سیوند و فرزندان ارجمندم، مریم قنبری عدیوی، صمیمانه قدردانی می‌کنم. بی‌گمان، هر کس که به اندازه واژه، جمله و یا عبارتی در این اثر نقش داشته باشد، در پیشگاه پرورنده برین و مهرآفرین، پاداش خواهد دید. چرا که تلاش برای کمک به فرهنگ، دین، اخلاق، عنایت و ارزش‌های مانای زیارت و عبادت، کوششی ارزنده است که به روشنائی چراغ دانش و بینش در حوزه معرفت واقعی انسان یاری رسانده است.

امیدوارم برای خاطر علاقه‌مندان و دوست‌داران فرهنگ، هنر، تاریخ و ادبیات مردم شریف ایران گامی مفید برداشته باشم تا پیش‌روانه این گنجینه بشکود، به قدر خویش، در مسیر دانایی چراغی افروخته باشم. این اندیشه را با دو بیت زیر به خوانندگان محترم، پیشکش می‌کنم:

این‌جا تمام دیده‌ها در انتظار است	این‌جا تسلی دادن دل، افتخار است
این‌جا اگر ساحل شدی بی‌انتهایی	این‌جا اگر لرنگر فکندی، نادانی

نشانه‌های آوانگاری (آوایی):

زبان، گویش و لهجه‌های متنوع اقوام ایرانی در حوزه مطالعات تخصصی، اهمیت بالایی دارند. بختیاری‌ها نیز به سبب زبان، تاریخ و فرهنگ کهن خود، در خور توجه‌اند. بررسی ویژگی‌های زبانی و گویشی بختیاری از این پژوهش فراتر است و

دریافت درست و همه جانبه آن نیازمند پژوهش مستقل در حوزه تحقیقی است. با این حال، می‌توان گفت که برخی واژگان و یا واچ‌ها در بختیاری خاص‌اند. برای نمونه واکه (مصوت) «ای» در واژگانی چون: شیر (شعر- شیر جنگل)، سیر (مقابل گرسنه)، دیر (دیر از نظر زمان)، خاص است و چیزی شبیه تلفظ «ای- ایه» است. یا «د» در واژه‌هایی چون: دهدر (دختر)، گذشت (گذشت)، تلفظی بین دال و ذال دارد و کمتر غیر بختیاری‌ها می‌توانند آن را درست تلفظ کنند. برای علاقه‌مندان اثر، به ویژه کسانی که به زبان و خط بختیاری کمتر آشنا هستند، واچ‌نویسی متن‌ها با استفاده از حروف لاتین آورده شده که به تفکیک واچ‌های صداد و بی‌صدای شرح جدول ذیل است:

مصوت‌ها (واکه‌ها)			
فارسی/بختیاری	لاتین	نمونه‌های واژگان بختیاری با آوانگاشت و برگردان فارسی	
آ	a	او: آب aw/av	
ا	ɛ e	ابو: می‌شود ebu	
اُ	O o	اوی: آمد ovey	
آ	Â â	آلست: عوض âlest	
ای	I i	ایم: امام imom	
او	U u	چو: چوب çu	
او	AW aw	خو: خواب xaw	
او	OW ow	دکوو: دکان- نوو: نان dokow no	
صامت‌ها (هم‌خوان)			
همزه-ء	ʔ -	بندم: بیختم (در گونه‌ای از گویش بختیاری) be dum beʔdom	
ب	B b	بَنگ: بانگ bang	
پ	P p	پیل: پول pil	
ت	T t	تَلیت: ترید- طَبیو: طبیب talit- tabiv	